

ПОЛОЖАЈ СТРАНИХ ЈЕЗИКА СТРУКЕ У СРЕДЊЕМ И ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ У СРБИЈИ

Сажетак

У првом делу овог рада дајемо кратка одређења појма страни језик струке и науке, а затим разматрамо његов положај у средњим стручним школама и на нефилолошким факултетима у Србији. Указујемо и на актуелне промене у односима језика у свету, као и на појмове културне и језичке разноликости и на значај вишејезичности за економски развој савремених друштава, наводећи примере који показују да ситуација код нас не прати светске трендове. Уз подсећање на чињеницу да је раније вођена одговорнија и зрелија језичка политика, на крају дајемо и неколико предлога како би се постојећи неповољан положај страних језика струке могао бар донекле поправити.

Кључне речи: страни језик струке, средње образовање, нефилолошки факултети, вишејезичност.

1. Увод

Све се више говори о појмовима језика струке и науке и језика који се користи у академске сврхе. Поред ових најчешће прихваћених постоје и други слични појмови (језик за специфичне потребе, језик за посебне намене). Не желећи овде да улазимо у прецизна разграничења тих веома блиских појмова, будући да то није ни тема нашег рада, а не може ни на који начин ни да допринесе жељеном и неопходном побољшању постојећег стања, под овим термином подразумевамо посебну врсту лексике, дискурса и граматичких конструкција који истичу прагматичну употребу језика у одређеном контексту и разликују се од онога што се уобичајено назива општим језиком. Најважнији

циљ образовања увек је био и јесте да припреми појединца за живот и рад у времену у којем живи, да га оспособи да се са успехом укључи у радно окружење на које је упућен, а у савременом свету све учесталијих и разноврснијих контаката са људима из читавог света то захтева владање страним језицима. У том смислу је особито познавање страних језика струке односно науке за сваког појединца постало нужност, нешто што се само по себи подразумева и што се заправо само надовезује на претходно образовање у којем се знање страних језика данас убраја међу основне компетенције које сваки појединац мора имати. Отуда, природно, и неопходност да се такав страни језик у средњем и високом образовању предаје и учи у циљу стручног усавршавања у средњем стручном образовању и посебно на свим факултетима, као и да се у предузећима и научно-истраживачким установама, а и другде, организују курсеви страних језика намењени тачно одређеним циљним групама. Незаобилазна, али често занемаривана јесте потреба све бројнијих наших студената који одлазе да део свог школовања или усавршавања спроведу на некој иностраној образовној институцији, за познавањем специфичности страног језика који се користи у академске сврхе и чије непознавање у великој мери отежава, ако не и онемогућава студирање на страним универзитетима. Непознавање страног језика струке и науке један је од главних разлога због којег студенти наших нефилолошких факултета не користе довољно мобилност која им се под врло повољним условима нуди у оквиру разних међународних пројеката. (Вујовић 2011б: 154)

Разматрајући положај страних језика струке у нашој средини уочавамо два основна проблема:

- У нашој научној и стручној јавности не схвата се значај познавања страног језика струке ни у научном ни у економском смислу, упркос чињеници да су професионални контакти са иностраним стручњацима данас чести и незаобилазни.
- Посебан и веома озбиљан проблем је и угрожена вишејезичност која у научној и пословној комуникацији може имати дугорочне негативне последице по земљу. Забрињавајуће је што је међу самим наставницима стручних предмета све више оних који не знају ниједан страни језик осим енглеског, те тога користе и студентима препоручују искључиво

литературу на енглеском језику у потпуности занемарујући оно што се у датим стручним и научним областима дешава у неанглофоном говорном подручју.

2. Положај страних језика струке у средњем стручном образовању у Србији

Закон о основама система образовања и васпитања донет 2011. године одредио је однос општеобразовних и стручних предмета. У четворогодишњим школама 40% су општеобразовни, а 60% стручни предмети, док је у трогодишњим стручним школама тај однос 30% према 70%. У оним образовним профилима у којима страни језик има статус обавезног предмета он је сврстан међу стручне предмете, док се други страни језик најчешће нуди као изборни. У четворогодишњим стручним школама ученици углавном имају 2 часа првог страног језика недељно; само економски, туристички, трговачки и административни образовни профили имају по 3 часа недељно. Постоје наставни програми и уџбеници за свих шест језика који су присутни у нашем основном и средњем образовању (енглески, италијански, немачки, руски, француски, шпански), али готово 90% школа бира енглески (најчешће под притиском родитеља или због одсуства наставника других језика). Додатан разлог који смањује могућност организовања наставе других страних језика је и обавеза да у групи буде бар 15 ученика који би учили тај други језик, што није увек лако остварити па се онда настава не одржава редовно већ се организује консултативна настава и полагање разредних испита. Све ово негативно утиче и на квалитет знања које ученици могу да добију и на њихово опредељење да уче неки други страни језик осим енглеског. Други страни језик као обавезан предмет имају школе туристичког, угоститељског и куварског усмерења, као и ПТТ техничари и сви техничари који се школују да раде на бродовима, потом балетске и музичке школе (у првима је обавезан француски, а у другима италијански језик).

Међу трогодишњим стручним школама постоји велико шаренило. Неке раде по старом наставном плану и програму који је важио

до 2001/02. и имају 2 часа обавезног страног језика у све три године. Потом постоје оне које и даље наставу изводе онако како се радило у оквиру огледа који је завршен 2011/12. - 2 часа недељно је страни језик обавезни предмет на прве две године, док је на трећој могуће бирати га као изборни предмет и учити 1 час недељно. Постоје, на крају, и оне трогодишње стручне школе које раде по новом наставном програму и имају 2 часа обавезног страног језика у прве две године, а у трећој години га нуде као изборни предмет са по 2 часа недељно.

И поред важећих законских решења и наставних програма који постоје за свих шест језика, сведоци смо да вишејезичност све више нестаје из нашег средњег стручног образовања и да постоји само у неким образовним профилима (туристичком, угоститељском, економском, уметничком и техничком). Ово на одређени начин условљава и ситуацију која потом настаје када ти ученици (од којих велика већина није учила ниједан други страни језик осим енглеског) упишу студије на разним нефилолошким факултетима и ту могу да наставе једино са учењем енглеског језика.

3. Положај страних језика струке на нефилолошким факултетима код нас

Кратак преглед изучавања страних језика у професионалне сврхе у нашем високом образовању показује да су страни језици (заправо немачки и француски) били присутни у нашем високом образовању од његових почетака, односно оснивања Велике школе 1808. и Лицеја 1838. У тадашњем српском друштву положај и углед француске културе били су без премца, практична корист од знања француског језика била је очигледна у многим струкама (трговини, дипломатији, политици, војсци итд.), али то није био разлог да се занемари и немачки као други језик из нашег окружења који нам је био значајан и неопходан у контактима са великим пословним партнерима. Осим Филозофског где су се изучавали као главни предмет, ова два језика остају најзаступљенији на нашим нефилолошким факултетима и високим школама (Педагошка, Економско-комерцијална) све до завршетка Другог светског рата када примат преузимају руски и енглески језик. Од 1945. до 1957.

године на свим нефилолошким факултетима уводи се прво као факултативан, а потом и као обавезан предмет Страни језик. Студенти су могли да бирају један од четири понуђена страна језика које су могли да уче и током претходног школовања (енглески, немачки, руски или француски), тако да су се деведесетих година XX века поменута четири језика учила на свим факултетима Универзитета у Београду у различитом обиму и на различитим годинама студија (најчешће на прве две године са по 2 часа недељно). (Вујовић 2011а: 261-264)

Почетком овог века и модерног доба развијених технологија и све бројнијих контаката и сарадње, парадоксално, познавање страних језика струке код нас као да постаје мање значајно. Наиме, на великом броју наших нефилолошких факултета настава страног језика струке доживљава се као додатно и непотребно оптерећење студената, а одговорност за припремање за будући рад у струци или науци готово у потпуности се пребацује на саме студенте који на тај начин постају приморани да о сопственом трошку похађају разне комерцијалне курсеве страних језика. Овде се јавља и један други проблем: због специфичности припремања, организовања и извођења наставе страног језика струке (која подразумева анализу потреба публике, као и сакупљање и обраду специфичног наставног материјала) веома ретко се уопште и организују комерцијални курсеви страних језика струке, што додатно отежава студентима да стекну знања из ове области.

Страни језици се на нашим нефилолошким факултетима углавном сматрају општеобразовним а не стручним предметима, па се понегде и не изводи настава језика дате струке већ општег страног језика. Страни језици се све чешће нуде само као изборни предмети, заједно са информатиком или вештинама. У жељи да стекнемо увид у положај француског језика на нефилолошким факултетима државних универзитета у Србији спровели смо 2014. године истраживање анализирајући студијске програме поменутих факултета и дошли до поражавајућих резултата. Наиме, положај страних језика на нашим нефилолошким факултетима лошији је него раније. За разлику од стања пре двадесетак година (када су страни језици свуда имали статус обавезног предмета), данас су страни језици струке обавезни на 64% наших државних нефилолошких факултета, на 5% су изборни, а

на 31% обавезно-изборни или присутни само на неким смеровима и студијским групама.¹ Очигледна је тежња да се страни језици најпре постепено пребаце у статус изборних да би се касније могли потиснути из студијских програма.

Смањује се и број семестара и недељни фонд часова страних језика: просечан недељни фонд страног језика на нашим државним нефилолошким факултетима је 2,9, док је на приватним универзитетима нешто виши и износи 3,1. Број ЕСПБ бодова знатно се разликује и креће се од 3 или 4 (ређе) до 8 или 9 ЕСПБ на основним студијама, а и ту постоји израженија разлика између државних и приватних факултета: док је на првима просечан број ЕСПБ 4, на другима је чак 5,5 (што даје озбиљну предност приватним факултетима, док државни факултети овога, на жалост, уопште нису свесни). На приватним факултетима су страни језици присутни и на више година основних и на мастер студијама, али је и на њима вишејезичност веома угрожена или чак непостојећа. (Вујовић 2015: 586)

Једино је енглески заступљен на готово свим факултетима наших државних универзитета, док се за друге стране језике може рећи да све више нестају из студијских планова и програма, па због тога онда и већина студената бира енглески језик јер им се други језици ни не нуде. Осим тога, раширена су два погрешна уверења: прво да је енглески језик једини користан и потребан у међународној комуникацији, а потом и да је њега лакше научити јер је, тобоже, једноставнији од осталих језика. Смањује се број страних језика који се могу учити на нефилолошким факултетима. Некада су била свуда присутна четири језика, док су се академске 2005/06. на свега 43% факултета Универзитета у Београду нудила сва четири језика, на 17% два или три језика, а на 40% само енглески. Две године касније енглески је једини страни језик на 56% факултета, два или три језика се уче на 13% факултета, а сва четири језика на 31% факултета. У школској 2010/11.

1 О истраживању које смо спровели и његовим резултатима и закључцима детаљније у: Ана Вујовић, „Положај француског језика на нефилолошким факултетима у Србији“, у *Страни језик стире: прошлост, садашњост, будућност* (ур. В. Цакљић, А. Вујовић, М. Стевановић), Београд: Факултет организационих наука, 2015, 581-588.

години, и даље се на половини факултета поменутог универзитета учи само један страни језик (енглески), на 3% факултета постоје два језика, на 17% присутна су три језика, на 27% четири, а на 3% чак шест страних језика. Те године је страни језик био обавезан предмет на 40% факултета Универзитета у Београду, а на приближно истом броју факултета био је изборни предмет. (Игњачевић 2011: 938-942)

Сматрамо да је такође недопустиво да страни језик струке на дипломским мастер студијама Универзитета у Београду буде присутан на изузетно малом броју нефилолошких факултета, а на докторским студијама га готово и нема, а управо је то ниво студирања на којем је познавање страног језика од посебне важности. Чињеница да се на неком факултету организује настава више страних језика струке не значи неминовно и да сви ти факултети имају своје наставнике за све те језике (најчешће су запослени наставници два или три страна језика, а за остале се хонорарно ангажују наставници са других факултета). Такође се дешава да на место наставника страног језика који одлази у пензију (посебно ако није реч о енглеском језику) не запошљава други наставник већ се ангажује хонорарни или се студенти упућују да тај предмет слушају и полажу на неком другом факултету. На основу овога може се закључити да управе факултета уопште нису свесне специфичности страног језика за различите струке и немогућности да се на овим часовима мешају студенти различитих образовних профила, а једна од значајних негативних последица је и то да временом све више студената бира енглески језик јер им није згодно да се уклопе у наставу на неком другом факултету. Постоје, иако ретко, и факултети који немају стално запосленог наставника ни за енглески језик већ ангажују наставнике других факултета.

У истраживању спроведеном 2014. године дошли смо до следећих процената нефилолошких факултета наших државних универзитета на којима се може учити само енглески језик:

Нови Пазар	100%
Ниш	69%
Крагујевац	58%
Београд	56%
Нови Сад	50%
Приштина	33%

Приметили смо да су неки други страни језици (поред енглеског) присутнији на факултетима друштвено-хуманистичких наука и уметничких дисциплина, док је енглески најчешће једини на факултетима медицинског и техничког усмерења (што у другим земљама није увек случај).

Истраживање које је спровео тим на ТЕМПУС-овом пројекту Реформисање наставе страних језика у Србији (REFLESS), а које се бави наставом страних језика струке и науке на нефилолошким факултетима у Србији², указује на исте лоше тенденције:

1. Смањење присуства страног језика струке на нефилолошким факултетима које се огледа у смањеном броју семестара у којима се страни језик учи и у смањеном недељном фонду часова.
2. Страни језик све чешће постаје изборни предмет па на тај начин, иако званично фигурира у студијским програмима, у стварности нестаје са нефилолошких факултета.
3. Оријентација „само енглески језик“ можда јесте економичнија и лакша за организовање, али свакако није културно оправдана ни мудра јер осиромашује како појединца тако и друштво, а може имати дугорочне негативне последице по економију и културу наше земље.

4. Заступљеност језика у научним публикацијама

Доминација само једног, и то осиромашеног америчког енглеског језика, посебно је видљива у области научних публикација, како монографија тако и часописа. Енглески језик све више постаје једини језик на којем се у свету објављују резултати научних истраживања (и то посебно оних фундаменталних), што доводи у неравноправан положај све неанглофоне истраживаче који се недовољно прецизно изражавају на енглеском. Приморани да се у научним публикацијама и на научним скуповима готово увек изражавају само на енглеском,

---

2 Видети: <https://docs.google.com/file/d/0B0q11yWCGX3YZjcxUXZKT0F4SDg/edit?pli=1>

а будући да се на њему ипак не сналазе сви нарочито добро, сви они којима то није матерњи језик устручавају се да подједнако често шаљу своје радове или узимају реч приликом сусрета и научних расправа. Стога се понекад може стећи утисак стручне и научне инфериорности неанглофоних научника, а може доћи и до тога да сви они који не знају енглески довољно добро напросто бивају искључени из токова најновијих истраживања и открића.

Још пре тридесет година објављено је дело занимљивог наслова *Француски избачен из науке /Le français chassé des sciences/* у којем бројни аутори сведоче о томе да француски језик више није језик њихових научних дисциплина, те да се користи нека врста особеног и врло осиромашеног америчког енглеског прилагођеног потребама јасног и концизног научног изражавања.³ Научне области у којима су радови најчешће или готово искључиво на енглеском језику су: физика, биологија, медицина, хемија и заштита човекове околине. Око 63% истраживача свакодневно или скоро свакодневно користи енглески: 70% у природно-техничким и 50% истраживача у друштвено-хуманистичким наукама (око 30% у образовним наукама), па би управо у ове две области и код нас ваљало развијати вишејезичност. Чак 75% истраживача млађих од 40 година сматра да њихов рад не може бити вреднован и познат широј научној јавности ако није написан на енглеском језику. (Ажеж 1987: 190-191)

Постоје, међутим, и вишејезични научни часописи, попут *Research*eu* који објављује радове на енглеском, француском, шпанском и немачком језику, а одређује се као „часопис европског истраживачког простора“ и има штампану и електронску верзију. Сајт HAL /Hyper articles en ligne/⁴ намењен је дифузији научних радова на француском језику (чланака и теза) који могу бити објављени и у штампаној верзији. Будући да је бесплатан, он доприноси лакшој доступности научним радовима које је раније било могуће наћи само у

3 Неки научници, попут физичара Марсела Фроасара и лингвисте Клода Ажежа /Marcel Froissart, Claude Hagège/ такав језик називају мешавином на бази енглеског језика: un sabir à base d'anglais. Видети: Claude Hagège, *Le français et les siècles*, Paris, Éditions Odile Jacob, 1987, 189.

4 <http://hal.archives-ouvertes.fr/>

специјализованим часописима који су често скупи или излазе искључиво на енглеском језику. Могло би се навести много оваквих примера за различите језике који би показали и доказали да је ипак могуће бавити се науком на разним језицима. Претраживач Cairn.info, којег су покренуле издавачке куће Belin, De Boeck, La Découverte и Érès у сарадњи са Националном библиотеком Француске /Bibliothèque nationale de France, BNF/ има за циљ да олакша смештање на интернет радова из области друштвених и хуманистичких наука (од 2001. стављено је 75000 чланака груписаних по областима које се могу претраживати).

5. Промене у односима језика у свету

Сведоци смо да се односи међу језицима у свету стално мењају у корист или на штету неких језика. Чињеница да је неки језик у одређеном тренутку доминантан не значи да ће такав положај и значај имати заувек: некада доминантни у свету науке, културе и политике, латински или француски језик то већ одавно нису, а сада преовлађујући енглески сигурно неће увек имати такву позицију, а тешко је, чак и немогуће са поузданошћу тврдити који језик ће га наследити. То и јесте један од основних разлога који говоре у прилог сталног подржавања и развоја вишејезичности као најефикаснијег облика улагања у будућност.

У Европи је највише говорника немачког језика (23,3%), друго и треће место деле француски и италијански са по 16%, а енглески следи са 15,9%. Будући да је могуће да ће шпански језик по броју говорника ускоро престићи енглески, као и да је у Бразилу учење шпанског уведено као обавезно, а да је у хиспанофоним земљама Латинске Америке уведено обавезно учење португалског језика, извесно је да ће утицај енглеског у међународној трговачкој размени полако опадати. Многи сматрају да ће на положај и распрострањеност језика у економској размени утицати и следећи значајни принципи: заштита права потрошача кроз обавезу да се на свим производима налазе информације на језику земље у којој се роба продаје, прилагођавање

међународних норми језику потрошача (тастатуре на рачунарима, интерфејс за мобилне телефоне итд.), као и коришћење потенцијала нових информационо-комуникационих технологија (у електроници, образовању на даљину, услугама преко интернета итд.).

Нека истраживања показују да је у пословним односима енглески језик мање присутан него што се то обично мисли и да често није потреба да се он користи та која условљава његову употребу, већ се чињеница да се енглески језик највише учи максимално користи у комерцијалне сврхе. Проблем језичке политике у многим земљама доводи до тога да се јавно образовање оријентише према настави енглеског на штету других језика и култура. У земљама које се не баве довољно озбиљно пројектовањем свог будућег развоја и сарадње са потенцијалним партнерима (у које, на жалост, убрајамо и нашу земљу) занемарују се често сложени и вишеструко испреплетани историјски, политички и економски односи и не користе се предности које они пружају. Тако наша земља, на пример, будући да њени службеници у државним и управним органима недовољно владају француским језиком, недовољно искоришћава за подстицање економске и сваке друге сарадње наклоност коју према њој гаје многе традиционално франкофоне несврстане земље (попут Алжира, на пример). Убеђени смо да би се слични примери могли наћи и када је реч о сарадњи са бројним земљама других говорних подручја, посебно руског, немачког и шпанског, али и кинеског и арапског.

Анкета спроведена међу државним службеницима у Француској (нису учествовали наставници, судије и запослени у Министарству одбране) показала је да само 13% испитаника има потребу да говори или пише на неком страном језику у својој радној активности, 22% треба да разуме писане текстове на страном језику. Ово коришћење страног језика код три четвртине испитаника само је повремено, а код нешто преко 22% је често, а односи се углавном на високо образоване (60%) и руководеће кадрове (29%), и то више на млађе него старије службенике, више на мушкарце него на жене. У мањим и средњим предузећима широм света често нема оних који говоре енглески или неки други страни језик, па је пожељно да сви привредници који са њима желе да сарађују нађу начин да са њима комуницирају на њихо-

вом језику. Наравно, посебно је питање на ком језику да комуницирају запослени у све већем броју мултинационалних компанија на више континената (и ту постоје разна решења). Једна студија Европске комисије из 2006. показала је да енглески није довољан за екстерну комуникацију (више га има унутар мултинационалних компанија) и да чак 11% европских малих и средњих предузећа губи тржиште због непознавања страних језика, док знање страних језика увећава промет и профит до 25%!

Поводом месеца Франкофоније, одржан је у марту 2016. године скуп у Привредној комори Београда под називом *Привредна франкофонија: Зашто развијати језичку стратегију?* Скуп је недвосмислено показао да потреба за знањем француског језика у привреди постоји и указао на раст профита у свим предузећима у којима запослени знају више страних језика, а не само енглески. Потребни су преводи сајтова предузећа на више језика, познавање пословне културе понашања одређене земље и средине, као и пословне психологије. Свим привредницима је јасно да је са потенцијалним иностраним партнерима (посебно ако долазе из неке велике и економски снажне државе) боље комуницирати на њиховом језику, а то се понекад може показати и као пресудно у склапању послова и закључивању уговора. Очигледна је такође и потреба да се мала и средња предузећа повезују и укључују у што већи број међународних организација и удружења, а посебно успешан облик размене може се заснивати на јавно-приватном партнерству. Несумњиво је да сектори финансија и маркетинга у свим земљама са мање значајним језицима (попут наше) највише испаштају због непознавања више различитих страних језика или чак било ког страног језика.

6. Појмови културне и језичке разноликости

И поред свих облика и нових техничких начина повезивања у модерном свету, остаје исконска људска жеља за оригиналношћу и креативношћу која се супротставља свођењу на један закон, једну културу или један језик. Појам културне разноликости /diversité

culturelle/, уз дистанцирање и касније одвајање, настао је из појма културне изузетности /*exception culturelle*/ који се развија још од средине осамдесетих година XX века. Тада је уочено да многи напори везани за напредак не успевају јер у обзир није узет људски фактор: разлике међу људима у веровањима, вредностима, мотивисаности итд. По завршетку хладног рата не престају, на жалост, ратни сукоби широм света, засновани најчешће на непоштовању других и њиховог права на различитост. Све ово утврђује велики део међународне заједнице у уверењу да се више не смеју игнорисати културне разноликости јер то само угрожава светски мир, ограничава креативни потенцијал човечанства и води га у неизвесну будућност.

Када се говори о праву на различитост као једном од основних људских права, мисли се на троструку различитост односно разноликост:

- право сваког појединца да се поштују његове културне и језичке особености;
- право да се уважава разноликост и значај културних добара која нису намењена само потрошњи, већ и естетском и емоционалном задовољењу појединаца и заједнице;
- постојање бројних културних актера је предуслов за постојање културне разноликости – култура није привилегија само уског круга оних који је стварају или конзумирају као било коју другу робу, јер она и није роба као остале; овде до изражаја долази значај правовремене и тачне информисаности и неометане комуникације, а то свакако подразумева и познавање страних језика. (Вујовић 2014)

Културна разноликост обједињује две ствари у исто време: признавање значаја особених културних идентитета у модерном свету и неопходност да се те различитости повежу и ускладе са општим принципима међународне заједнице. После дуге дипломатске борбе, године 2001. донета је *Универзална декларација Унеска о културној разноликости* чија се основна идеја састоји у томе да је одбрана културне разноликости очување бројних идентитета нација као богатства, али уједно и свест да су културне активности један од извора економског напретка. Србија је својим потписом потврдила да прихвата вредности за које се ова декларација залаже, али свакодневна пракса, на жалост, показује да се оне не поштују у потпуности.

У години 2001, која је била проглашена Европском годином језика, Савет Европе је одлучио да 26. септембар буде Европски дан језика. Жеља је била да се укаже на велику језичку и културну разноликост Европе, да се промовише вишејезичност и учење страних језика током читавог живота. Наиме, у Европи постоји 225 аутохтоних језика, а због великог броја миграција Стари континент је постао изразито вишејезичан. Не сме се заборавити ни чињеница да бар половина светске популације говори два или више језика, те да је вишејезичност заправо уобичајена, а да је знање само једног језика све ређе. Сходно томе, сајт који бележи све активности везане за Европски дан језика сада је доступан на петнаест језика, а на њему се, поред информација о догађајима, налазе и сва основна документа која су законска и стручна подршка идеји развоја вишејезичности, као и могућност да сваки посетилац сајта уради кратки тест свог знања на девет језика.⁵ Овде треба поменути и стварање Европске посматрачке организације за вишејезичност и доношење Европске повеље о вишејезичности⁶, што је једна од основних одлика припадности савременом европском грађанском друштву.

Са овим у вези је и успостављање Светског дана културне разноликости, који је признат од Уједињених нација и који се од 2002. године обележава сваког 21. маја. Основан је и Међународни фонд за културну разноликост који чини важно средство имплементације Конвенције о заштити и унапређењу разноликости културних израза (донео ју је УНЕСКО 2005.). Обавеза свих држава које су ратификовале ову Конвенцију јесте подношење периодичних четворогодишњих извештаја о њеном спровођењу на својој територији. Пошто је 2009. ратификовала ову Конвенцију и усвојила Закон о потврђивању Конвенције о заштити и унапређењу разноликости културних израза, Србија је поднела и свој први четворогодишњи извештај који обухвата

---

5   Детаљније на: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/jel_fr.asp. Овај дан обележава се и у нашој земљи, а на Филолошком факултету у Београду одржавају се семинари за професоре страних језика.

6   Детаљније о историјату, циљевима, активностима и учесницима на <http://plurilinguisme.europe-avenir.com>, а Европску повељу о вишејезичности на француском језику (поред других 18 језика) видети на: <http://plurilinguisme.europe-avenir.com/images/Fondamentaux/charteplurilinguismefrv2.13.pdf>

све инструменте и мере културне политике и остварене резултате у примени Конвенције.

7. Неколико предлога како би се положај страних језика струке код нас могао побољшати

Овако велика разлика у степену заступљености разних страних језика на нашим факултетима има посебно велики значај и могуће лоше последице ако се имају у виду кључни појмови у лингвокултурологији и когнитивистици, као што је појам језичке слике света, који представља израз човекове способности да моделује и структурише слику стварности у одређеној језичкој и културној заједници. Особености националних менталитета појављују се на равни језичке слике света; менталитет се, као и слика света, идентификује и описује кроз језик, књижевност и све манифестације духовног живота нације. И управо је због овога неопходно да у једној средини не буде присутан или апсолутно доминантан само један страни језик, већ да буду заступљени разни страни језици као преносиоци тих разних менталитета и друштвених вредности. Они су сведочанство о постојању другачијих слика света и разноврсних језичких личности и само ако их је више представљају културно богатство и могу позитивно да утичу на стварање језичких личности.

Не претендујући на то да бисмо могли побројати све начине на које би се актуелни положај страних језика струке код нас могао побољшати, предложили бисмо следеће:

- Страни језик струке морао би на свим нефилолошким факултетима имати статус обавезног предмета и већи број ЕСПБ бодова него што је то сада случај, на већем броју година и на свим нивоима студија, од основних до докторских.
- Најбоље би било увести изучавање два страна језика у функцији струке (што је већ случај у неким земљама у окружењу и на неким нашим приватним факултетима), с тим што се не мора достићи исти ниво на оба језика или у свим језичким вештинама.

- Треба се истрајно и аргументовано борити за равноправан положај страног језика струке у односу на стручне предмете. Најтеже је мењати свест осталих универзитетских наставника и управа факултета и универзитета који и сами често на страни језик гледају као на сувишан и непотребан предмет који само додатно оптерећује студенте.
- Неопходно је да присутно буде више различитих страних језика, најпре зато што је неизбежно комуницирање са људима из различитих средина, а то је увек боље чинити на језицима који се у тим срединама говоре. Не смеју се заборавити и занемарити могуће дугорочне негативне последице у областима економске и културне сарадње и пренебрегнути чињеница да наша земља и данас, процентуално гледано, мање сарађује са англофоним него са државама у којима се говоре разни други језици.
- Унапредити сарадњу са страним факултетима из сродних области, ојачати и на прави начин системски организовати и подржати недовољно развијену мобилност студената и наставника (значај развоја и ангажовања СУНСЈС)
- Повећати број наставника да би се радило у мањим групама и да би се могле уједначити групе по нивоима знања.
- Водити рачуна о специфичним потребама сваке одређене струке и повезати наставу страног језика са наставом стручних предмета (енглески термин је CLIL, а француски EMILE).
- Осмислити и понудити и почетне курсеве страних језика струке, уз припрему одговарајућег наставног материјала и коришћење савремених информационо-комуникационих технологија.
- Израђивати универзитетске уџбенике и глосаре страних језика струке, уз финансијску и стручну подршку универзитета и факултета, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, издавачких кућа, страних културних центара итд.
- Увести континуирано усавршавање професора страног језика струке, за шта је неопходно веће ангажовање страних културних центара на прибављању актуелне стручне литературе и на усавршавању и помагању мобилности настав-

ника страних језика струке, али и осталих универзитетских наставника јер би то, можда, утицало и на промену њиховог односа према страном језику струке уопште.

- Осмислити програме на мастер студијама филолошких факултета тако да се већ у иницијалном образовању боље припреме наставници страних језика струке.

Унапређењем квалитета наставе страних језика струке и побољшањем њиховог положаја највише би требало да се бави Секција универзитетских наставника страног језика струке (СУНСЈС), као део Друштва за стране језике и књижевности Србије (ДСЈКС). Ово Друштво окупља научне раднике, наставнике, преводиоце и све оне који се баве областима од значаја за развој филолошких и лингвистичких наука, тежи унапређивању научно-истраживачког рада и стручног усавршавања професора, популарише учење страних језика указујући на значај њиховог константног учења, подстиче и подржава вишејезичност у Србији⁷. Секција универзитетских наставника страног језика струке окупља предаваче страног језика струке на нефилолошким факултетима, бави се специфичним проблемима са којима се они у свакодневном раду сусрећу и покушава да укаже на растући значај наставе и учења страног језика струке. Сваке треће године организује се у Београду међународна конференција посвећена страним језицима струке (прва је одржана 2008. на Машинском факултету Универзитета у Београду под називом *Језик сѝруке: ѝтеорија и ѝпракса*, друга 2011. на Филозофском факултету у Београду под називом *Сѝрани језик сѝруке: изазови и ѝерсѝекѝиве*, трећа 2014. године на Факултету организационих наука у Београду под називом *Сѝрани језик сѝруке: ѝрошлосѝ, садашњосѝ, бугућносѝ*), а четврта 2017. године на Учитељском факултету у Београду, под називом *Сѝрани језик сѝруке и ѝрофесионални идентѝиѝеѝѝ*. И поред чињенице да се о актуелним проблемима све више говори међу наставницима страног језика струке и у свету и у нашој земљи, изизови са којима се страни језик струке код нас суочава и даље су исти, те нам остаје да се боримо за озбиљне промене у овој области, као и да своју борбу

⁷ О конкретним активностима Друштва видети у: Ана Вујовић, *Срѝско-француска сусреѝања*, Београд: Учитељски факултет, 2011, 300 и на сајту www.dsjsrbija.rs

подржавамо чврстим и јасним аргументима и на науци заснованим истраживањима.

Референце:

- Вујовић (2011а): Вујовић, А. *Српско-француска сусрећања*. Београд: Учитељски факултет
- Вујовић (2011б): Vuјovic, A. «L’avenir de l’enseignement du français est-il dans la professionnalisation?», *La Jeunesse francophone – Dialogue des langues et des cultures*, С. Condei, С. Despierres, Ch. Teodorescu, J. Zajac, M. Ardeleanu, L. Collès (éds.). Craiova: Editura Universitaria Craiova et Agence Universitaire de la francophonie, 152-162.
- Вујовић (2014): Вујовић, А. *Франкофонија у свешћу и код нас*, Београд: Учитељски факултет.
- Вујовић (2015): Вујовић, А. „Положај француског језика на нефилолошким факултетима у Србији“, У: *Сврани језик свруре: прошлосћ, садашњосћ, будућносћ* (ур. В. Цакелјић, А. Вујовић, М. Стевановић). Београд: Факултет организационих наука, 581-588.
- Ђурић (2014): Ђурић, Љ. „На ком језику ће Срби разговарати са Французима: излет у скору будућност (могуће импликације савремених језичких образовних политика)“, У: *Срби о Французима – Французи о Србима*, (ур. Ј. Новаковић и Љ. Ристић). Београд: Друштво за културну сарадњу Србија-Француска, Филолошки факултет, 97-115.
- Игњачевић (2011): Игњачевић, А. „Reality of LSP teaching in Serbia“, У: *Језик свруре – изазови и перспективе*, Зборник радова међународне конференције, (ур. А. Игњачевић, Д. Ђоровић, Н. Јанковић, М. Беланов). Београд: Универзитет у Београду, 938-942.
- РЕФЛЕС (2012): REFLESS. „Студије филологије и потребе тржишта рада“, доступно на:
<https://docs.google.com/file/d/0B0q11yWCGX3YZjcxUXZKT0F4SDg/edit?pli=1> (консултовано 23.11.2013.)
- Ажеж (1987): Hagège, С. *Le français et les siècles*, Paris: Éditions Odile Jacob.

Ana Vujović

STATUS OF LANGUAGES FOR SPECIFIC PURPOSES IN SECONDARY AND HIGHER EDUCATION IN SERBIA

Summary

In the first part of the paper, a short review of the terms *Language for Specific Purposes* and *Scientific Language* is outlined. In the second part of the paper, their status in secondary vocational schools and at non-philological faculties in Serbia is analysed. Choice of languages in scientific publications, and actual changes in power relations among the languages in the world indicate that Serbia is ignoring the calls for cultural and linguistic diversity, on one hand, and disregarding the relevance of multilingualism understood as prerequisite for economic growth in the 21st century, on the other hand. It is argued that languages for specific purposes and scientific languages had been given more attention in the language education policies in the past. Finally, suggestions which may remedy this situation are discussed.

Key words: language for specific purposes, scientific language, vocational training, higher education, Serbia, language education policies, cultural and linguistic diversity, multilingualism.